

Mustalah

hadis



UVOD

Hvala i Zahvala pripadaju Allahu I Gospodaru svih svjetova i neka je Selam i salavat na Njegovog miljenika Muhammeda ρ na njegovu časnu porodicu, na njegove ashabe i sve one koji ga slijede do Sudnjeg dana.

Poštovana braćo i sestre, poštovani čitaoci predstavljavamo vam nekoliko brošuri sa Šeri'atske akademije Mus'ab ibn Umejr.

Odmah na početku želimo da se zahvalimo svim profesorima i direktoru medrese bratu Abdurrahmanu na velikodušno ustupljenom čistom (što se tiče autorskih i drugih prava) i djelomično obrađenom materijalu za ove skripte,

a zatim želimo da preporučimo ove tekstove svim onim koji su željni čistog i ispravnog znanja i studentima svih Šerijatskih medresa.

Napominjemo da će jedan dio sredstava ostvarenih distribucijom ove skripte biti ustupljen Šeri'atskoj akademiji Mus'ab ibn Umejr, a drugi dio će biti upotrebljen za pokrivanje troškova štampanja i u davetske svrhe Inšaallah.

Aktivna Islamska Omladina Linz



بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾

Hvala i zahvala pripada Allahu dželleša'nuhu , a nakon toga salavat i selam na Resula Muhammeda sallallahu alejhi ve sellem, na njegove ashabe Radijellahu anhum, na njegovu časnu porodicu i sve one koji ga slijede do Sudnjeg dana.

Prije svega na samom početku ove naše skromne brošurice u kojoj je jedan dio znanja ili možda uvod u znanje, mi vam srdačno želimo toplu dobrodošlicu, jer je to od sunneta Allahovog Poslanika sallallahu alejhi ve sellem, što možemo vidjeti iz slučaja kada mu je došao Safvan radijallahu anhu i rekao da želi da uči i da studira šeri'atsko znanje. Allahov Poslanik sallallahu alejhi ve sellem je rekao: **"Dobro došao, o ti koji tražiš znanje!"** Dakle, od sunneta je da se poželi dobrodošlica, te vam je mi želimo uz molbu Allahu dželleša'nuhu da nam dadne bereket i da se kasnije širi i uzdiže čisto i ispravno šeri'atsko znanje, a zatim čestitamo vam na odabiru ovoga puta i želimo da budete nasljednici Allahovih I poslanika, jer kaže Allahov Poslanik sallallahu alejhi ve sellem**: "Učenjaci su nasljednici Allahovih poslanika."**

Nasljednici Allahovih poslanika su sa dva aspekta: sa aspekta traženja znanja i sa aspekta prenošenja tog znanja, jer su to radili Allahovi I poslanici. Dakle, suštinska zadaća Allahovih poslanika je bila prenošenje, dostavljanje i objašnjavanje ljudima Allahove dželleša'nuhu Objave.

وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾

Kaže Uzvišeni I: ***"Opominji, opomena će koristiti vjernicima."*** **(Ed-Dariat, 55. ajet)**
Učenjaci su knjige uglavnom počinjali hadisom: <u>"Doista se djela vrednuju prema nijjetu…"</u> Muttefekun alejhi



«Mustalah – Hadis»

Terminologija hadisa

Definicija mustalaha: Ulema kada govori o ovome kažu; to je grupa naučnih uslova za upoznavanje hadisa Poslanika ρ sa senedom i metnom, da bi hadisi na osnovu toga bili primljeni ili odbačeni. Ove uslove i ovu nauku ne posjeduje niko osim muslimani.

Tema ove nauke: To je traganje za hadisima Poslanika ρ sa senedom i metnom po vrijednosti da bi bili primljeni ili odbačeni.

Vrijednost ove nauke

Njena vrijednost je da ona ulazi u jednu od vodećih nauka koja ljudima pojašnjava vrijednost ove vjere i to je nauka koja utvrđuje ono što je rečeno.

Ova nauka je nastala sa početkom Poslanice Muhammeda ρ.

Kaže Allah Y: "O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u neznanju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete."(Hudžurat, 6.ajet)

Ovaj ajet navodi muslimane da provjere sve što je rečeno i on je temelj ove nauke. Od Enesa τ se prenosi da je Poslanik ρ rekao: "Dao Allah Y da lice čovjeka bude od onih koji su sretni, pa kada čuje moj govor da zapamti, zatim to isto prenese onako kako je čuo, a možda će onaj koji čuje bolje shvatiti od onoga koji ga je prenio."

Stepeni razvoja ove nauke dok je došla do nas

1. Vrijeme ashaba. Oni su bili strogi u prenošenju hadisa Poslanika ρ nakon njegove smrti, a posebno u vrijeme dvojice halifa



Ebu Bekra i Umera τ. Oni bi kada bi im neko došao sa nekim hadisom, tražili još jednog svjedoka.

2. Vrijeme tabi'ina. Oni su bili stroživji od ashaba po pitanju seneda, gledali su i raspitivali se o prenosiocima hadisa. Muhammed

ibn Sirin kaže: "Zaista je ova nauka vjera, pa neka svako gleda od koga uzima vjeru." Ova izreka je mes'ela na kojoj se zasniva pitanje naše vjere, a posebno u ovo vrijeme kada su se pojavile mnoge sekte. Muhammed ibn Sirin također je rekao: "U vrijeme Poslanika ρ ljudi nisu gledali na sened, sve dok se nije pojavila fitna," pa kad se ona desila ljudi su počeli govoriti: "Ko su ti ljudi koji prenose hadise." – pa se gledalo u njih, i ako su bili od ehli sunneta vel džemata uzimao se njihov hadis, a ako su bili novotari nije se od njih uzimao hadis.

3. Pisanje hadisa. Prvi koji je napisao knjigu o ovome je Šafija, rahimehullah, koja se zove "Risala". Ona govori o temeljima mustalaha i usuli fikhu. U početku su ove dvije nauke bile pomiješane dok se kasnije nisu odvojile.

4. Vrijeme odvajanja ove nauke od ostalih nauka i samo o tome govori. Prvi koji je pisao o ovome je imam Muhammed ibn Hasan ibn Hallad, koji je preselio 360 g.p.h. Napisao je knjigu koja se zove "El muhaddis el-Fasil bejner-ravi vel vai". Poslije njega je došao Ebu Abdullah el Hakem en-Nesaburi, preselio 405 g.p.h. napisao je knjigu 'Nauke hadisa'.

Bitni termini u ovoj nauci

1. El Hadis – u mustalahu je ono što je pripisano Allahovom Poslaniku ρ, od riječi, djela, fizičkih i moralnih osobina i odobravanja. Što se tiče riječi: "Djela se cijene prema namjerama", vezano za djela Poslanik ρ je u Ramazanu u zadnjoj trećini noći zatezao svoju odjeću i budio svoju rodbinu. Što se tiče prećutnog odobravanja; imamo situaciju da su ashabi zajedno putovali sa Poslanikom ρ, pa su neki postili, a neki mrsili, on je prešutio, dakle i



jednima i drugima je odobrio. Što se tiče moralnih osobina, smatraju se hadisom, a fizičke osobine je to da je imao gustu bradu, srednjeg rasta, dakle njegov ρ izgled…

2. Haber. Uz termin hadis se koristi i termin haber. Ulema se podijelila po pitanju njegovog definisanja, pa jedni kažu;

a) da se pod njim podrazumijeva hadis,

b) drugi kažu da je haber suprotan hadisu tj. sve što je pripisano nekom drugom mimo Poslanika ρ.

c) treći kažu da je haber opširniji pojam od hadisa, te se pod njim podrazumijevaju stvari koje su pripisane Poslaniku ρ i nekom drugom. Ovo mišljenje je najispravnije, a Allah Y najbolje zna.

3. Eser je ono što je pripisano ashabu ili tabi'inu od riječi i djela.

4. Isnad ili sened je pominjanje ljudi koji su prenijeli hadis, sve do početka metna ili do zadnjeg od njih.

5. El Metn; to su riječi koje dolaze nakon seneda ili isnada.

6. El Musnid; to je osoba koja prenosi hadis od onoga koji je izgovorio hadis.

7. El Musned; to je skup svih prenešenih hadisa od strane jednog ashaba.

8. Talibu-l-hadis(učenik hadisa); je onaj koji izučava hadise sa aspekta rivajeta i značenja.

9. El Muhaddis; je osoba koja zna napamet 100 000 hadisa i više, uz poznavanje ljudi prenosioca, džerha, te'adila itd.

10. Hafiz; je osoba koja pamti najmanje 300 000 hadisa uz još detaljnije poznavanje prenosioca hadisa.

11. El Hakim; je osoba koja poznaje sve hadise uz poznavanje svega što je vezano za hadise.



Podjela hadisa po načinu dolaska do nas

Učenjaci su hadis sa aspekta dolaska do nas podijelili na dva dijela;

1. Mutevatir hadis
2. Ahad hadis

Mutevatir hadis

Mutevatir hadis u mustalahu znači; hadis kojeg prenosi mnogobrojna skupina od mnogobrojne skupine i nemoguće je da su se dogovorili da slažu.

Učenjaci postavljaju četiri uslova za mutevatir:

1. Da prenosi veća skupina.
2. Da velika skupina bude u svim generacijama (u svim karikama prenosilaca) do zapisivanja. Podrazumijeva se skupina koja broji više od 10 ljudi.
3. Da je nemoguće da su se dogovorili da slažu, tj. da nisu imali mogućnost dogovora.
4. Da oslonac bude osjetilni tj. da je on vidio ili čuo (hadis), a ne može biti da to neko snuje, pa kaže 30 ljudi sanjalo taj hadis. Ako se ovi uslovi ispune, hadis je mutevatir.

Propis ovog hadisa je da se na osnovu njega izgrađuje potpuno ubjeđenje, bez trunka sumnje. Također, mutevatir ne trpi da se gleda u sened zbog mnogobrojnosti prenosioca.

Mutevatir hadis se dijeli na dva dijela;

1. Mutevatir el-Lafzi (mutevatir u terminu), tj. hadis koji je prenešen mutevatirom, terminom onako kako ga je izgovorio Poslanik ρ. Hadis kojeg bilježe Buharija, Muslim, Tirmizi i Ibn Madže od Ebu Hurejre τ da je Poslanik ρ rekao: "Ko na mene slaže namjerno, neka pripremi sebi mjesto u vatri."



Ovaj hadis prenosi više od 80 ashaba, a imam Nevevi kaže da 100 ashaba prenosi ovaj hadis, zatim je došla ogromna skupina tabi'ina, zatim tabi-tabi'ina, pa sve dok nije došao do nas identično prenesen, doslovice.

Primjer hadis o potiranju po mestvama prenosi 40 ashaba ili hadis o dizanju ruku u namazu prenosi više od 50 ashaba.

2. Mutevatir el-Ma'nevijj; to je hadis u kojem je značenje prenešeno tevaturom, a termin nije isti, primjer dizanje ruku prilikom dove, međutim, ono nije prenešeno doslovice. Najpoznatije knjige koje pišu o ovome su: "El ezharu-l-mutenasire fi-l-ahbari-l-mutevatire" od imama Sujutija. "El mutenasir fi-l-hadisi-l-mutevatire" od imama Kitanija.

Ahad hadisi

Ahad hadisi su hadisi koji nemaju uvjete mutevatir hadisa. Dijele se na tri skupine:

a) Mešhur
b) Aziz
c) Garib

1. Mešhur hadis; je onaj hadis koji ima tri ili više prenosioca u svim karikama seneda. Od Abdullaha ibn Amra ibn el Asa τ se prenosi da je Poslanik ρ rekao: "Allah znanje neće ukloniti uzimajući ga od Svojih robova, nego će ga uzeti uzimanjem učenjaka, pa ako nema učenjaka ljudi će za vođe uzeti neznalice, pa će biti pitani i davati fetve bez znanja, te će otići u zabludu i druge u nju odvoditi." (Buhari i Muslim)

Ponekad učenjaci proglase neki hadis mešhurom iako on u suštini terminološki nije mešhur (mešhur znači opšte poznat), taj hadis sa terminološkog aspekta može biti čak i mutevatir.

Primjeri ili vrste mešhur hadisa:



a) Mešhur kod učenjaka i kod običnih ljudi poput hadisa kojeg prenosi Ebu Hurejre τ i drugi ashabi da je Poslanik ρ rekao: "Musliman je onaj od čijeg jezika i ruku su zaštićeni drugi muslimani". Bilježe Buharija i Muslim

b) Hadis koji je mešhur među fakihima. Primjer tog hadisa je hadis u kojem kaže Poslanik ρ: "Allahu najmrži halal je razvod braka". Ovaj hadis je daif, a Hakimov rivajet glasi: "Allah nije ohalalio ništa Njemu mrže od razvoda braka". Ovaj rivajet je sahih u Mustedreku Hakima, a s'njim se slaže Zehebi.

c) Hadisi koji su mešhur kod muhaddisa; primjer hadis kojeg prenosi Enes ibn Malik τ gdje kaže: "Vidio sam Poslanika ρ kako čini kunut nakon ruk'ua mjesec dana sa plemenima Ri'l i Zekvan.

Najpoznatije knjige u kojima su skupljeni mešhur hadisi

"El mukasside-l-hasenete fi-l-ehadisi-l-muštehire ale-l-elsine" od imama Sahavija. "Rafi'i-l-il basi ani-l-ehadisi-l-muštehire in den nas" od imama Adžulanija.

2. Aziz hadis; to je onaj hadis kojeg prenose dva ili tri prenosioca u svim karikama lanca. Primjer za to je hadis kojeg bilježe Buharija i Muslim gdje kaže Poslanik ρ: "Niko od vas neće biti pravi vjernik dok mu ja ne budem draži od roditelja, djeteta i svih ljudi zajedno." Aziz znači jak, dostojanstven, i on može biti sahih, hasen ili daif.

3. Garib hadis; znači usamljen, čudan. To je hadis kojeg prenosi samo jedan ravija, primjer tome je hadis kojeg prenosi Umer Ibn el-Hattab τ da je Poslanik ρ rekao: "Djela se cijene prema namjerama." Bilježe Buharija i Muslim

Kakav je propis za uzimanje ahad hadisa u akidi, fikhu i sl.?

Ima učenjaka koji ahad hadise ni u kom slučaju ne koriste, ni za fikh, niti za akidu. Druga kategorija učenjaka kaže da se ahad hadisi uzimaju za propise a ne i za akidu. Treći kažu da se uzima za



sve s tim što se ovo odnosi na ahad sahih hadise. Ehli sunnet vel džemat uzima ahad predaje koje su sahih i za akidu i fikh. Imam Šafija je najviše pisao, govorio i odgovarao na ove stavove. Naveo je mnoštvo dokaza koji ukazuju na obavezu uzimanja ahad predaja u akidi, jedan od dokaza za to je da je Poslanik ρ poslao Mus'aba ibn Umejra τ i druge ashabe pojedinačno raznim plemenima, koji su im onda prenosili akidu, fikh i sve ostalo.

Podjela hadisa na osnovu prihvatanja ili odbijanja

Hadis sa aspekta prihvatanja ili odbijanja učenjaci dijele na dva dijela:

a) Makbul sahih, tj. prihvaćen, ispravan.

b) Merdud daif, tj. odbijen, slab.

1. Makbul sahih; je onaj hadis kojeg je ulema uzela kao osnovu iz kojeg proizilaze radnje podijeljene na četiri dijela;

a) Sahih li zatihi, tj. ispravan, tačan sam po sebi.

b) Hasen li zatihi, tj. dobar sam po sebi.

c) Sahih li gajrihi, tj. ispravan, tačan na osnovu drugog.

d) Hasen li gajrihi, tj. dobar na osnovu drugog.

Sahih li zatihi je hadis sa senedom koji je spojen od prenosioca koji su adili i dabiti, svi od početka do kraja seneda bez šuzuza i illeta. I ovo je definicija sahih hadisa kod učenjaka, iz čega se izvode sljedeći šartovi sahih hadisa:

I) Adalet, tj. pravednost, a to je karakteristika koju čovjek ima u sebi, a koja ga nagoni na bogobojaznost, ozbiljnost, izbjegavanje grijeha poput širka i velikih grijeha i novotarija.

II) Dabt koji se dijeli na dvije vrste:

a) dabtu-s-sadri tj. dabt pamćenja je moć pamćenja od šejha onako kako je čuo bez dodavanja ili oduzimanja.

b) dabtu-l-kitabi tj. dabt pisanja, to je vođenje brige o preciznosti i dosljednosti zapisivanja onoga što se čuje od šejha.



III) Da svi prenosioci od prvog do zadnjeg bez prekida budu sa ovim osobinama.

IV) Da nema šuzuza, a to je da određeni ravija prenosi hadis (s tim da taj ravija ima adl i dabt), koji je kontradiktoran drugom hadisu kojeg prenosi ravija sa jačim adlom i dabtom. U tom slučaju ovaj prvi hadis proglašava se šuzuzom.

V) Da nema illeta (mahana). Illet može biti vidni i skriveni:

a) Vidni illet je npr. da ravija prenosi od svog predhodnika koji je umro pet godina prije njegova rođenja.

b) Skriveni illet je npr. da su savremenici, međutim jedan živi u Bosni a drugi u Egiptu i ne postoji pouzdan podatak da su se sreli.

Ako se ovih pet uvjeta nađe hadis biva sahih. Najpoznatije knjige koje su zabilježile sahih hadise su "Sahihi" Buharije i Muslima Kaže imam Nevevi u svom uvodu u šerh Muslimovog "Sahiha": "Njih dvije su najvjerodostojnije knjige nakon Allahove Y Knjige i tako ih je ummet prihvatio." U ove dvije knjige ne nalaze se svi sahih hadisi. Imam Buhari je znao 100 000 sahih hadisa od kojih je 7275 stavio u svoju zbirku, od kojih se 4000 ne ponavlja, znao je također 200 000 daif hadisa. Nakon njih ostalo je mnoštvo sahih hadisa koje nisu zabilježili, a koji su zabilježeni u mnoštvu drugih zbirki među kojima su najpoznatije "Sahih" Ibn Hibban, "Sahih" Ibn Huzejme," Mustedrek ale-s-sahihajn" od imama Hakima.

"Mustedrek" je zbirka hadisa koji imaju iste uvjete kao Buhari i Muslim, međutim, oni ih nisu spomenuli.

"Mustahredž" je zbirka hadisa koju sAkupi učenjak sa svojim senedima, a hadisi su isti kao kod Buharije i Muslima u globalu.

Najpoznatiji među mustahredžima su: Ebu Bekra el Ismailija ale-s-sahihi Buhari, "El Mustahredž " Ebi Avvane ala Muslim i "Mustahredž" od Ebi Nu'ajma.

Stepeni sahih hadisa



1. Hadis oko kojeg se slažu Buharija i Muslim.
2. Hadis kojeg bilježi Buhari.
3. Hadis kojeg bilježi Muslim.
4. Hadis koji zadovoljava uslove Buharije i Muslima, ali ga oni nisu spomenuli.
5. Hadis koji ima uvjete Buharije, ali ga on nije spomenuo.
6. Hadis koji ima uvjete Muslima, ali ga on nije spomenuo.
7. Hadis koji zadovoljava uvjete sahiha, a nalazi se u drugim zbirkama.

Hasen li zatihi; dobar sam po sebi i ulema ga definiše ovako: "Hasen hadis je onaj hadis koji ima spojen sened, čije su ravije adili sa slabim dabtom od istog ravije sve do kraja, bez šuzuza i illeta. Što se tiče hasen hadisa nisu napravljene posebne zbirke s'tim da se najviše hasen hadisa nalazi u Ebu Davudovom i Tirmizijevom "Sunenu."

Sahih li gajrihi; je ustvari hasen li zatihi s'tim da je došao putem više rivajeta koji su potvrdili jedan drugog i tako ga digli na stepen hadisa sahih li gajrihi.

Hasen li gajrihi; je onaj hadis čiji je sened daif, međutim, ima više puteva (rivajeta) kojima je došao, i razlog njegove slabosti nije to što je ravija lažac ili veliki griješnik. Ulema postavlja dva uvjeta da bi hadis bio hasen li gajrihi:

a) Da sam hadis ima više rivajeta koji su različiti.

b) Povod slabosti tih hadisa nije to što su ravije ili pak jedan od njih lažovi ili veliki griješnici, nego je neko u rivajetu nepoznat.

“Muhkem i Muhtelif”

Muhkem definicija:

Je onaj hadis (makbul) koji nema sličnog hadisa koji mu se suprotstavlja, oni se prihvataju i obaveza je da se po njima radi.

Muhtelif definicija:

Je makbul hadis koji ima drugi hadis koji mu se suprotstavlja, ali se među njima može objediniti.



Bilježi Muslim poznati hadis u kojem Poslanik, ρ kaže: "Nema prenošenja bolesti niti sujevjerja." A u Buharijinom "Sahihu" se navodi hadis kontradiktoran ovome u kojem se kaže: "Bježite od kuge kao što bježite od lava."

Ako se nađe jedan hadis koji je muhtelif: Pokušavaju objediniti između ova dva hadisa, pa ako je moguće rade na osnovu oba. Ako nije moguće da se objedini među hadisima onda učenjaci; gledaju historiju izgovora ovih hadisa i ako je jedan izgovoren prije a drugi poslije, onda onaj poslije derogira onog koji je došao prije.

Ako ne poznaju historiju preferiraju hadis jedan nad drugim klasičnim metodama preferiranja (terdžiha). Imam Sujuti navodi 50 metoda preferiranja. Ako ni preferiranje nije moguće, onda se ne radi ni po jednom hadisu.

Najvažnije knjige koje se bave ovom problematikom

Knjiga koja se zove Ihtilafu-l-hadis od imama Šafije, druga knjiga Te'vil muhtelefe-l-hadis od imama ibn Kutejbe, El Asar el muhtelife od imama Tahavije.

“Nasih i Mensuh” (derogirajući i derogirani hadisi)

Definicija: Nasih i mensuh je podizanje propisa od strane Zakonodavca koji je dat prije i njegova zamjena od strane Zakonodavca kasnijim propisom.

Način raspoznavanja nasih i mensuh hadisa:

a) Posredstvom riječi Poslanika ρ primjer hadis kojeg bilježi imam Muslim od Burejde τ da je rekao Poslanik ρ: "Bio sam vam zabranio posjećivanje kaburova pa sam vam odobrio, jer vas oni podsjećaju na Ahiret."

b) Posredstvom ashaba. Hadis Džabira ibn Abdullaha τ kojeg bilježe ashabu sunen: "Posljednja odluka Allahova Poslanika ρ po



pitanju onoga što direktno dodirne vatra je da se ne mora abdestiti."

c) Putem historijskog saznavanja hadisa koji su izrečeni prije ili poslije. Hadis kojeg bilježi Ebu Davud od Burejde ibn Evsa τ da kaže Poslanik ρ: "Ko učini hidžamu, omrsio se."Hadis od Ibn Abbasa τ kojeg bilježi Buharija u kojem kaže: "Vidio sam Poslanika kako čini hidžamu dok je bio u ihramima i postač." Prvi hadis je rečen na oslobođenju Mekke, a drugi na Oprosnom hadždžu.

Idžma (konsenzus uleme), hadis kojeg bilježi Ebu Davud da je Poslanik ρ rekao: "Ko pije alkohol izbičujte ga, pa ako to ponovi četiri puta ubijte ga." Kaže imam Nevevi ulema se složila da je ovaj hadis derogiran. Najpoznatije knjige Nasiha i Mensuha Knjiga od imama Ahmeda "Nasih i Mensuh."

O

El-hadisul-merdud – neprihvatljivi hadis

Kod učenjaka neprihvatljivi hadis je hadis čija tačnost nije prihvaćena, drugačije kazano: to je hadis kod kojeg se nisu ispunili uvjeti makbul-hadisa. Da bi neki hadis postao neprihvatljiv postoje dva uvjeta:

1) Mahana u senedu.

2) Mahana u raviji (metnu).

Učenjaci spominju mnogo vrsta neprihvatljivih hadisa, prva vrsta je:

Da'if hadis

Da'if hadis je onaj hadis kod kojeg se nisu ispunili uvjeti i svojstva hasen hadisa, odnosno ako jedan hadis izgubi bilo koji od uvjeta hasen hadisa postaje da'if hadisom.



Propis prenošenja da'if hadisa

Učenjaci su se podijelili na dvije skupine: jedni kažu da se neprihvatljivi hadis ne prenosi ni u kom slučaju, a drugi kažu da je dozvoljeno prenositi da'if hadise, ali zato postavljaju određene uvjete:

1) Da se taj hadis ne odnosi na akaidske stvari.

2) Da se taj hadis ne odnosi na propise i međuljudske odnose.

3) Da se spomene ocjena tog hadisa; ako je poznaje ili sened ako ne poznaje ocjenu.

4) Da ne tvrdiš 100 % da je to od Poslanika ρ, nego da se kaže; *'prenosi se'*.

Propis rada po da'if hadisu

Učenjaci su se podijelili na tri mišljenja:

1) Da'if hadis se ne koristi ni u čemu. Oni kažu: sahih hadis je dovoljan. Najpoznatiji učenjaci sa ovim mišljenjem su: Jahja ibn Me'in (šejh imama Buharije), Ahmed ibn Hambel, imam Muslim. Isto ovo mišljenje imali su i drugi učenjaci.

2) Da se da'if hadis uzima za one oblasti za koje ne postoji drugi dokaz.

3) Po da'if hadisu se radi kod vrijednih djela, odnosno mustehaba i u poticaju i zastrašivanju – za ovo korištenje imam Ibn Hadžer el-Eskalani spominje sljedeće uvjete:

a) Da slabost hadisa ne bude jaka.



b) Da u sahih sunnetu ne postoji osnova za ono što donosi da'if hadis.

c) Da onaj ko prakticira ne vjeruje da je to od Poslanika ρ, niti da će zato dobiti nagradu kroz da'if hadis.

E Najispravnije mišljenje je prvo navedeno mišljenje.

Ovo drugo mišljenje je izgrađeno na osnovu učenjaka koji u osnovi nisu nikad prenosili da'if hadise, nego hasen li gajrihi, kao što prenosi Ibn Tejmijje da je rekao imam Ahmed: *"Da radim po da'if hadisu bolje mi je nego da radim po svom mišljenju."* Ibn Tejmijje je protumačio da se to radi o hadisu hasen li gajrihi.

Treće mišljenje nam ne ostavlja prostora da se radi po da'if hadisu: uzimam da'if hadis i radim po njemu, ne vjerujem da je to sunnet, niti da ću dobiti nagradu, pa što onda da radim po njemu. Najvažnije knjige koje govore o ovome su: knjiga imama Ibn Hibbana *Du'afa* i imama Zehebija *Ravna vaga u kritiziranju ljudi.*

Slabost hadisa prouzrokovana mahanom u senedu

To je situacija kad u senedu nedostaje jedan ili više ravija, bilo da to ravija namjerno ili nenamjerno uradi; s početka, u sredini ili na kraju seneda, radilo se o skrivenoj ili jasnoj mahani. Na osnovu ove definicije ulema je mahane u senedu podijelila na dvije vrste:

1) Jasna, vidljiva mahana; ovu vstu mahana poznaju muhaddisi i učenjaci koji se bave hadisom. Učenjaci iz ove vrste mahana navode četiri kategorije hadisa:

1.1. El-Mua'llek.
1.2. El-Mursel.
1.3. El-Mu'dal.
1.4. El-Munkati'a.



2) Skrivene mahane; ovu vrstu mahana poznaju samo oni učenjaci koji su duboko ušli u nauku mustalaha. Postoje dvije kategorije hadisa sa ovim mahanama:

2.1. El-Mudelles.

2.2. El-Mursel el-hafi.

<u>*Jasna i vidljiva mahana*</u>

1.1) Mua'llek je ona predaja kojoj nedostaje jedan ili više ravija sa početka seneda; svaki hadis kojem nedostaje prvi dio seneda je mua'llek. Mua'llek u Buharijinoj zbirci, gdje kaže da je Poslanik ρ pokrio svoja koljena kad je on ušao u prostoriju. Kod Muslima ima 13 mua'llek hadisa, dok kod Buharije ima više.

Stav prema mua'llek hadisu

Mua'llek je jedna od da'if vrsta hadisa i samim tim spada u kategoriju merdud hadisa. Mua'llek hadis je neprihvatljiv (merdud) zato što mu nedostaje prvi uvjet za ispravnost hadisa, a to je spojenost seneda.
Zavisi od toga kako je Buharija započeo ovaj hadis; kad kaže *kale* – rekao je, a kad kaže *kile* – rečeno je, ili kad kaže *reva* – ta osoba prenosi, ili *ruje* – preneseno je, imam Ibn Hadžer je od svih mua'lleka u Buharijevom Sahihu izanalazirao senede i donio zaključak da su sahih, i to iznio u knjizi koju je napisao pod imenom *Muglak fil-mua'llek.*

1.2) Mursel spada u onu grupu hadisa koji se odbijaju. To je hadis na čijem kraju seneda je ispao prenosilac, koji dolazi iza tabi'ina (generacija koja je vidjela ashabe, živjela s njima, prihvatila Islam, te su umrli kao muslimani). Dakle, nedostaje ravija na kraju seneda; što znači da nema ashaba u tom senedu. Ukoliko neki tabi'in, bio on mlad ili star, kaže: *"Rekao je Poslanik ρ to i to, ili uradio je Poslanik ρ to i to, ili učinjeno je u prisustvu Poslanika ρ to i to, tada*



se takva predaja smatra murselom." Ulema se razišla u pogledu uzimanja mursel hadisa za dokaz na tri mišljenja:

E Mursel hadis se nikako ne uzima za dokaz, ovo je govor većine muhaddisa, fakiha i učenjaka usulul-fikha. Dokaz za njihov stav jeste u tome da oni ne poznaju prenosica koji nedostaje, niti njegove osobine vezane za *adl* i *dabt* – za pouzdanost i mjerilo pamćenja.

E Mursel hadis se uzima za dokaz uz uvjet da se prenosi od tabi'ina koji je poznat po tome da ne prenosi hadise, osim od pouzdanih prenosioca – ravija. Ovo je govor imama Ebu Hanife, Ahmeda i Malika.

E Dozvoljeno je uzeti mursel hadis za dokaz, ali uz sljedeće uslove:

a) Da bude od velikih (poznatih) tabi'ina.

b) Da je poznat po tome da prenosi od pouzdanih ravija.

c) Da se ne razilazi u dotičnom hadisu od ostalih tabi'ina koji prenose taj hadis.

d) Da ima jednu od slijedeće tri osobine:

- Da je taj isti hadis prenesen sa senedom, dakle da je čitav sened povezan; ime ashaba, ostalih ravija.
- Da je isti hadis prenesen kao mursel, ali sa drugim prenosiocima.
- Da se taj hadis prenosi od ashaba, ali sa drugim senedom.

Propis hadisa za kojeg je ulema uvjerena da je ravija koji nedostaje, između tabi'ina i Poslanika ρ, ashab – je sahih. Odgovor; svaki ashab ima adl, jer je Allah I za njih garantirao da neće slagati na Poslanika ρ. Što se tiče dabta; ono u šta nisu bili sigurni to ne bi ni prenosili, kao npr. ako bi zaboravili zbog starosti. Također, postoje mursel hadisi od ashaba koji su bili malodobni, te nisu ispunjavali uvjete, ali



je sigurno da su oni svi sahih. Najpoznatije knjige o mursel hadisima su: *Knjiga o murselima* od Ebu Davuda i knjiga mursela *Kitabul-merasil* od Ibn Ebi Hatima.

1.3) Mu'adal hadis je onaj hadis u kome nedostaju dva ili više prenosioca jedan iza drugog, i s toga je mu'adal hadis koji ulazi u skupinu da'if hadisa, zbog prekida u senedu i nepoznavanja ravija koji nedostaju u senedu.

1.4) El-Munkati'a je onaj hadis koji nema povezan sened zbog nekog od razloga. U ovu vrstu hadisa ulaze mursel, mua'llek, mu'adal – zbog toga ga suvremeni učenjaci definiraju kako bi ga razlikovali od prije navedenih, govoreći da je munkati'a hadis – onaj hadis u kome nedostaje ravija, međutim, ne na početku, ni na kraju seneda, nego je nepoznati prenosilac nakon tabi'ina. Druga razlika koju su uvjetovali za munkati'a hadis jeste da u senedu nedostaju dva ili više prenosilaca koji nisu jedan iza drugih, dakle prekid mora biti prije tabi'ina, jer bi u tom slučaju bio mursel hadis, a isto tako moraju biti razbacani jedan od drugog, da ne bi bio mu'adal.

<u>*Skrivena mahana*</u>

2.1) El-Mudelles – to je hadis u kojem ravija sakrije neku mahanu hadisa da bi uljepšao hadis, kako bi ljudi kazali: kako on prenosi lijepe hadise.
Tedlis se dijeli na dvije vrste:

a) Tedlis u senedu hadisa čija je definicija da ravija prenosi hadis od svoga šejha koji nije čuo sa izrazom ili sa formom koja dovodi u sumnju da je ravija čuo od šejha taj hadis, dakle postoji posrednik (dvojica ili trojica) između ravije i šejha.

Podvrsta ove vrste jeste i tedlis-tesviju (tedlis izjednačavanja), koji se definira kao da ravija prenosi od svoga pouzdanog šejha, dok



njegov šejh prenosi od slabog prenosioca, koji nije objedinio šartove (uvjete) za sahih hadis, a taj slabi prenosilac prenosi od drugog pouzdanog prenosioca, pa prvi prenosilac izostavi slabog prenosioca, što nas dovodi u sumnju, jer taj prenosilac želi hadis učiniti sahihom – ovo je jedna od najgorih vrsta tedlisa.

b) Tedlisuš-šujuh, ovo je hadis u kome ravija prenosi hadis od šejha, ali šejha ne naziva imenom pod kojim je poznat, nego mu daje novi nadimak, ili ime pod kojim je manje poznat, a sve to kako bi sakrio stanje svoga šejha.

Razlozi za skrivanje šejha su sljedeći:

Slabost šejha, tako da ravija skriva njegovu slabost dajući mu drugo ime. Nekada šejh ima puno učenika, pa ovaj ravija daje nepoznatije ime šejhu, kako bi se istakao kod ljudi kao čovjek koji prenosi hadis različitim putem. Nekada je šejh mlađi od ravije, pa ovim postupkom ravija skriva šejhov identitet. Ovo je najčešća vrsta tedlisuš-šujuha. Hadisi u kojima postoji tedlis su slabi. Imam Šu'be kaže: *"Tedlis je brat laži."* Najvažnije knjige koje govore o tedlisu su: knjiga imama Hatiba el-Bagdadija *Et-Tebjin fi esmail-mudellisin* – objašnjenje imena mudellisa.
2.2) El-Murselul-hafi je hadis kojeg ravija prenosi od drugog ravije kojeg nije čuo, ni vidio sa izrazom koji nagovještava da jeste, npr.: "rekao je…" El-Murselul-hadis je da'if i ne uzima se kao dokaz. Greška se poznaje na dva načina: ili da ulema kaže, ili da čovjek prenosi da nije čuo to.

E Definicija El-Mu'anan-a – je hadis kada ravija prenosi od drugog ravije koristeći riječ *an* (što znači od)

E Definicija El-Mu'enen – je hadis kada ravija prenosi od drugog ravije koristeći riječ *en* – određena skupina uleme kaže da mu'anan i mu'enen ulaze u skupinu da'if hadisa, dok drugi kažu da



ako ovi hadisi ispune sljedeće šartove, onda su sahih, i suprotno – ako ne ispune, onda nisu sahih. Ti šartovi su:

- Da ravija ne bude poznat po tedlisu, jer ako je poznat, tada hadis biva mudellesom.

- Da postoji mogućnost da su se ravije međusobno srele (sa ova dva uvjeta se zadovoljava imam Muslim).

- Buharija i Jahja ibn Ma'in stavljaju za uvjet da su se ravije morale sresti i da je to sigurno, da je to preneseno i zbog toga se radi ovoga šarta daje prednost Buhariji nad Muslimom.

- Određeni učenjaci (Buhari i Ahmed) traže da su ravije provele dugo vremena zajedno.

O

Merdud (koji se odbacuje) – ovo je skupina hadisa koja se odbacuje zbog ravije

Slabost kod ravije biva u njegovoj pravednosti, vjeri, preciznosti, učenju napamet (hifzu) i pažnji. Slabost ravije ima deset uzroka: pet uzroka su vezani za adalet (pravednost), a pet za dabt (preciznost). Što se tiče onih pet uzroka vezanih za adalet su sljedeći:

- Laž – poništava adalet.
- Optužba za laž.
- Griješenje.
- Novotarija.
- Nepoznatost.

Što se tiče razloga slabosti u dabtu su sljedeći:



- Pravljenje velikih grešaka.
- Loš hifz.
- Nemarnost.
- Sklonost priviđanjima.
- Razilaženje od pouzdanih prenosilaca.

Prva vrsta slabih hadisa – Hadis mewdu'a

Učenjaci definiraju mewdu'a hadis kao laž koja se pripisuje Poslaniku ρ, tako da se svaka laž koja se pripisuje Poslaniku ρ, u vidu predaje, naziva mewdu'a.

Položaj mewdu'a hadisa

Učenjaci ovu vrstu hadisa smatraju najgorom vrstom zato što je laž na Poslanika ρ. Imam Džuvejni, rahimehullah, kaže: *"Ko namjerno slaže na Poslanika ρ učinio je nevjerstvo."*

Propis prenošenja mewdu'a hadisa

Učenjaci kažu da onaj koji zna da je neki hadis mewdu'a ne smije prenositi taj hadis (haram), osim uz naglašavanje da je taj hadis mewdu'a i da ga Poslanik ρ nije izrekao. Kao dokaz za to uzimaju hadis kojeg bilježi imam Nevevi u tumačenju Muslimovog Sahiha: *"Ko bude o meni lažno govorio on je lažljivac."*

Kako se prave mewdu'a hadisi?

1) Da lažljivac svoje riječi proširi stavljajući im sened i govoreći da su to Poslanikove ρ riječi.



2) Da se govor nekog mudrog čovjeka ili nekog drugog iz njegovog naroda prenese uz dodavanje seneda koji će se pripisati Poslaniku ρ.

Kako učenjaci znaju da je hadis mewdu'a?

Učenjaci prepoznaju mewdu'a hadis na nekoliko načina:

1) Na osnovu priznavanja onoga koji je izmislio hadis, kao što je priznanje Ebu Ismeta Muhammeda ibn Ebi Merjema da je izmislio vrijednost učenja svake sure u Kur'anu i to pripisao Poslaniku ρ.

2) Da primijete kod čovjeka nešto slično priznanju; kao npr. ako čovjek prenosi od nekog šejha ono što drugi ljudi ne prenose, pa bude upitan kada se rodio – tada se na osnovu njegovog odgovora vidi da je taj šejh umro prije njegovog rođenja, – ili prenosi predaje koje ne prenose drugi očevici od tog šejha.

3) Da čovjek koji ima određenu osobinu prenosi hadis o vrijednosti te osobine; kao npr. šija prenosi hadis o vrijednosti ehlu bejta.

El-Munker

Munker hadis je onaj hadis čiji je ravija optužen za laž. – Kako ravija biva optužen za laž?

1) Ako ravija prenosi hadise koji se razilaze sa osnovnim pravilima oko kojih su ujedinjeni svi učenjaci – jedno od općih pravila kod učenjaka jeste: *sve stvari su dozvoljene dok se ne dokaže da su zabranjene*, pa npr. ravija prenese hadis koji glasi: *sve stvari se*



zabranjene dok se ne dokaže da su dozvoljene. – U ovom slučaju se hadis suprotstavlja općem pravilu oko kojeg se svi učenjaci slažu.

2) Ako je ravija poznat u svome životu po laži, ali nije poznat po laganju ili prenošenju hadisa od Poslanika ρ.

3) Ako se ravija optužuje za laž i u isto vrijeme prenosi hadis koji se razilazi od predaje pouzdanijeg prenosioca – tada se ta predaja naziva munkerom i dolazi odmah nakon mewdu' hadisa.

El-Metruk

Metruk hadis učenjaci definiraju na dva načina:

1) Metruk hadis je onaj hadis kojeg prenosi ravija čije griješenje (misli se na greške u prenošenju hadisa) je poznato, kao i njegova nemarnost ili je optužen za činjenje velikih grijeha. Ovu definiciju navodi Ibn Hadžer i pripisuje je i drugima.

2) Također definicija od Ibn Hadžera: Metruk hadis je onaj hadis kojeg prenosi slab ravija, a njegova predaja se suprotstavlja predaji povjerljivog ravije.

Razlika između šaza i metruka

Šaz hadis je prihvatljiv zato što ga prenosi pouzdan prenosilac (iako se suprotstavlja pouzdanijem od sebe), dok metruk hadis prenosi slab prenosilac, tako da se on ne prihvata. Primjer metruk hadisa jeste da ravija prenosi neku predaju naslovljavajući je na Poslanika ρ – ali učenjaci pouzdano znaju da je to predaja nekog od ashaba, tabi'ina ili tabi-tabi'ina, tako da je očigledno da je ovaj hadis metruk.



El-Mu'allel

To je hadis kod kojeg se nađe velika mahana koja utječe na njegovu ispravnost, iako je hadis u svojoj vanjštini ispravan, dakle *illeh* – mahana mora biti skrivena, jer kada ne bi bila skrivena onda bi to bio jedan od hadisa koje smo prije naveli – i vanjština hadisa mora ukazivati na njegovu ispravnost, s toga takve mahane mogu prepoznati samo najveći učenjaci hadisa poput: Jahje ibn Me'ina, Buharije, Ahmeda, Ibn Hibbana itd., jer oni su imali veliko i "sveobuhvatno" (u ljudskom domenu) znanje o hadisu.

Kako se poznaje mahana?

1) Ako se ravija osami u prenošenju nekog hadisa.

2) Ako ravija u jednoj predaji pomiješa više hadisa ili izostavi neke njegove dijelove. Učenjaci otkrivaju mahane u hadisu tako što sakupe sve hadise koji govore o istoj temi i onda traže da li u hadisu, kod koga se traži mahana, ima nekih dodataka ili oduzimanja u odnosu na pouzdane predaje. Mahana se može nalaziti u metnu ili u senedu, i nju ne može poznati osim učenjak.

Da li svaka mahana utječe na odbijanje hadisa ili neprihvatanje?

Nekada mahana može biti u senedu, tako da se tekst hadisa odbija, dok nekada mahana može biti u senedu, ali da bude takva, da ne utječe na ispravnost seneda, tako da se metn-tekst može prihvatati. – Kao npr. da predaju prenosi Ibn Ubejd od Sevrija, pa on zamijeni



Abdullaha ibn Dinara sa Amrom ibn Dinarom, ali su obojica povjerljivi. – Najvažnije knjige za mu'alle-l-hadis su: *El-illel* od Ibn Hibbana i knjiga *Illelu-l-hadis* od Ibn Kutejbe.

Razilaženje od poznatih prenosilaca

Prije smo govorili da se određeni hadisi odbijaju, jer su imali mahanu u tome što su se razilazili od predaja sa pouzdanijim prenosiocima. Stoga učenjaci na osnovu razilaženja od pouzdanijih prenosilaca imaju pet podjela takvih hadisa i to:

1) El-Mudredž

2) El-Makluub

3) El-Mezid fi Mutasil-il-Esaniid

4) El-Musahhaf

5) El-Mudtarib

{ Hadis biva El-Mudredž kada ravija doda nešto na sened hadisa čime se razilazi od pouzdanijeg prenosioca ili da ubaci dio ili čitavu mewkuf predaju u merfu' predaju (tj. da ih pomiješa).

{ Hadis biva El-Makluub kada se ravija raziđe od pouzdanijeg prenosioca pa izmjeni nešto u hadisu stavljajući ga prije ili poslije njegovog mjesta.

{ Hadis biva El-Mezid fi Mutasil-il-Esaniid kada ravija u senedu doda nekog prenosioca koga pouzdanije ravije ne navode.



{ El-Musahhaf hadis je onaj kod koga ravija ubaci različit izraz od onoga kojeg prenose pouzdanije ravije iako smisao ostaje isti a može i da se promijeni.

{ El-Mudtarib hadis je onaj kod koga ravija zamijeni jednog prenosioca u senedu sa nekim drugim ili prenese hadis u kome postoje indicije suprotnosti koje se međusobno ne mogu pomiriti (npr. da navede dvije rečenice, a jedna drugu negira).

El-Mudredž

Terminološka definicija mudredža: Po definiciji učenjaka, mudredž hadis je onaj hadis kod koga je nešto novo ubačeno u sened, a nije od njega. Stoga učenjaci dijele mudredž na dvije vrste:

1) Mudredž u senedu je npr. kada šejh iznosi sened hadisa a učenici zapisuju, pa u toku tog iznošenja kaže nešto što ne treba biti u senedu npr. da kaže drugim ljudima: "uradite nešto", a učenici to zapišu misleći da je to od seneda. Poznata je priča o Sabitu Zahidu koji je došao kod sudije Šurejka ibn Abdullaha, rahimehullah, dok je bio na jednom skupu koji je diktirao hadise svojim učenicima, pa je rekao: *''Pričao 'Ameš od Ebu Sufjana, a on od Džabira ibn Abdullaha τ koji je rekao: ''Rekao je Poslanik ρ''*, pa je ušutio čekajući da učenici završe sa pisanjem, pa je vidio Sabita kako sjedi među ljudima, pa je rekao: *''Ko mnogo čini namaz noću, njegovo lice će se uljepšati danju''*, ciljajući tim riječima na Sabita zato što je on bio pobožan, pa je onda Sabit pomislio da je to hadis Poslanika ρ koji je poslije prenosio sa cijelim senedom.

2) Mudredž u metnu (tekstu hadisa) na početku hadisa biva kada prenosilac hadisa (npr. Ebu Hurejre τ) prilikom prenošenja



hadisa kaže nešto tumačeći sam hadis, pa onaj koji taj hadis prenosi od njega pomisli da je to dio hadisa, pa ga dalje prenosi ne praveći razliku između njih (teksta hadisa i komentara). Primjer je hadis koji se prenosi u formi govora Poslanika ρ: *''Uljepšajte abdest, teško petama od Vatre.''* Učenjaci kažu da u ovome hadisu postoji umetanje na početku teksta zato što se isti hadis bilježi kod Buharije od Ebu Hurejre τ koji je rekao: *''Uljepšajte abdest, jer je zaista Ebu Kasim (tj. Poslanik ρ) rekao: »Teško petama od vatre.«* Hatib El-Bagdadi, rahimehullah, kaže: *''Ovaj hadis svi prenose od Šu'be koji ga prenosi od Ebu Hurejre τ.''* Međutim, od Šu'be se prenosi sa više puteva. Prvi rivajet koji smo naveli prenose dva prenosioca: Katan i Šebabe koji su pogriješili u prenošenju kada su rekli da su riječi *uljepšajte abdest* govor Poslanika ρ. Od Šu'be isti hadis prenosi i Adem koji je pouzdaniji od ove dvojice, a od njega taj hadis prenose također pouzdani prenosioci. On u toj predaji kaže da su riječi *uljepšajte abdest* ustvari riječi Ebu Hurejre τ. Primjer za mudredž u sredini hadisa je hadis koji se prenosi od Ai'še, radijallahu anha: *''Poslanik ρ se osamljivao u pećini Hira gdje je jetehanes, a to je robovanje Allahu…''* Ove riječi *a to je robovanje Allahu* su ustvari umetnute od strane imama Zuhrija, rahimehullah, koji je tumačio značenje riječi *jetehanes*, a ravija ih je prenio kao da su to Ai'šine, radijallahu anha, riječi.

Također, dodavanje može biti na kraju hadiskog teksta. Primjer je hadis koji bilježi Buharija od Ebu Hurejre τ da kaže: *''Rekao je Poslanik ρ: »Rob (u posjedu ljudi) ima dvije nagrade. Tako mi Onoga u čijoj ruci je moja duša, da nema džihada na Allahovom putu, hadždža i dobročinstva prema mojoj majci poželio bih da sam rob u posjedu ljudi.«* Učenjaci kažu da je govor od riječi *Tako mi Onoga …* – u stvari govor Ebu Hurejre τ iz dva razloga i to: što je tada Poslanikova ρ majka bila mrtva i stepen poslanstva se ne može naći uz stepen ropstva, tako da Poslanik ρ ne bi poželio da bude rob.



Razlozi koji tjeraju raviju da umeće u hadise:

1) Ravija nekada želi pojasniti šeri'atski propis. Primjer je hadis koji se prenosi od Ai'še, radijallahu anha, u kome je Zuhri, rahimehullah, protumačio riječ *jetehanes*, pa tako oni koji čuju hadis od tog prenosioca u daljnjem prenošenju ne prave razliku između umetnutog dijela i hadisa.

2) Prenosilac nekada želi da uz prenošenje hadisa ujedno izvuče i šeri'atski propis iz njega. Primjer za to je hadis Ebu Hurejre τ koji je iz riječi Poslanika ρ: *"Teško petama od Vatre."* – ujedno izvukao i propis o potrebi uljepšavanja abdesta.

3) Nekada prenosilac želi da pojasni neku čudnu i nepoznatu riječ, pa se desi umetanje u tekst hadisa.

Kako učenjaci prepoznaju idradž (umetanje):

1) Ako se u drugom rivajetu koji je pouzdaniji prenosi da je određeni dio hadisa nešto drugo osim govora Poslanika ρ.

2) Otkrivanje umetanja od strane učenjaka koji su kompetentni za to otkrivanje. Primjer za ovo je hadis: *"Rob ima dvije nagrade ..."*

3) Priznavanje ravije da je umetnuo nešto u hadis. Primjer za to je govor imama Zuhrija koji je sam objasnio da riječ *jetehanes* znači obožavanje Allaha I.

4) Ako učenjaci vide da je ono što se prenosi u hadisu nemoguće da bude rečeno od strane Poslanika ρ.



Propis idradža (umetanja u hadis)

Učenjaci kažu da je namjerno umetanje u hadise onoga što nije od njih – zabranjeno, osim u slučaju da se želi pojasniti značenje neke riječi ili izvući šeri'atski propis. U većini slučajeva se umetanje desi nenamjerno, greškom.

El-Makluub

Učenjaci hadisa definiraju makluub kao hadis kod kojeg je došlo do zamjene nečega u senedu ili u metnu, tj. da je dio seneda ili metna naveden prije ili poslije onoga mjesta na kojem bi trebao biti. Na osnovu ove definicije učenjaci su podijelili makluub hadis na dvije vrste:

1) Makluub u senedu.

2) Makluub u metnu.

U prvom se desilo premještanje u senedu hadisa i ovakav makluub ima dva oblika:

- Prvi oblik jeste kada se zamijeni položaj oca i sina u imenu ravije. Poznat je makluub hadis čiji bi ravija trebao biti Ka'b ibn Murre, ali se u tom makluub hadisu naziva Murre ibn Ka'b, tako da se desila izmjena između oca i sina.

- Drugi oblik jeste kada se jedan ravija u hadisu zamijeni nekim drugim (svejedno bio poznat ili nepoznat), kako bi ljudi pomislili da on ima neki novi sened koji će zadiviti ljude. Jedan od poznatih ravija koji su činili iklab (znači prevrtanje) u hadisu jesu



Hammad en-Nasibi. U Sahihu Muslima bilježi se poznati hadis od Ebu Hurejre τ: *"Kada sretnete mušrike ne nazivajte im prvi selam."* Svi pouzdani prenosioci ovaj hadis prenose od Suhejla ibn Ebi Saliha, a on od svog oca, a on od Ebu Hurejre τ. – Pa je onda Hammad en-Nasibi izbacio Suhejla iz seneda i na njegovo mjesto stavio 'Ameša, tako da je sened onda izgledao: 'Ameš – Ebu Salih – Ebu Hurejre τ. Također, u makluub hadisima se često umjesto Nafije (Ibn Omerov τ sluga) stavlja Salim (Ibn Omerov τ brat).

Makluub u metnu

Ovaj makluub ima dva oblika:

1) Kada se premještanje desi unaprijed ili unazad jednog dijela metna. Primjer za ovo jeste poznati hadis koji se nalazi u Muslimovom Sahihu koji se prenosi od Ebu Hurejre τ, da je Poslanik ρ rekao: *"Sedmorica će biti u Allahovom hladu na Dan kada drugog hlada ne bude bilo…* (na kraju hadisa) *... čovjek koji udjeljuje, tako da njegova desnica ne zna šta je dala ljevica."* Pouzdaniji prenosioci ovaj hadis prenose kao: *"... da njegova ljevica ne zna šta je dala desnica."* Ovdje vidimo da se promjenilo mjesto spomena desne i lijeve ruke, ali pouzdanija je ona predaja: *"da ljevica ne zna šta daje desnica"*, zato što je od sunneta da se dijeli desnicom.

2) Kada se metnovi dva hadisa zamijene, tako da svaki od njih dobije sened onog drugog – ovo su uradili stanovnici Bagdada Buhariji kada su željeli da mu naprave ispit njegovog znanja; odredili su deset ljudi i dali im po deset hadisa kojima su izmiješali senede i metnove. Ono što je čudno kod Buharije, rahimehullah, jeste to da nije samo prepoznao greške i ispravio ih, nego je nakon prvog slušanja pogrešno navedenih hadisa iste i naučio i ponovio ih



prije ispravke i zato su ga stanovnici Bagdada (učenjaci u hadisu) proglasili emirom u hadisu.

Razlozi za činjenje iklaba u hadisu:

1) Ciljanje da se ljudi zadive nekim novim hadisom, pa da ga prenose od tog ravije kao novog.

2) Ispitivanje znanja i hifza muhaddisa.

3) Greška i zaborav ravije bez namjeravanja.

Zaključak: Propis makluub hadisa jeste da ako ravija nešto mijenja u hadisu, kako bi zadivio ljude, tada to nije dozvoljeno, ali ako je to radi ispitivanja znanja muhaddisa, tada je to dozvoljeno. Ako se to desi nenamjerno počiniocu se oprašta greška, ali se ona nakon spoznaje mora ispraviti.



El-mezid fi mutasili-l-esaniid

Definicija: On je hadis u kome se pojavljuje jedan ravija koji je višak, dok je sened tog hadisa u vanjštini povezan.

Primjer tog hadisa jeste predaja od Mubareka koji kaže: "Pričao nam je Sufjan od Abdur-rahmana ibn Jezida da je rekao: "Pričao nam je Busr ibn Ubejdullah da je rekao: "Čuo sam Ebu Idrisa da je rekao, čuo sam Merseda, čuo sam i Ebu Vasile da kaže, čuo sam Poslanika ρ da je rekao: »Nemojte sjediti na kaburovima i nemojte klanjati prema njima.«

Uvjeti za uočavanje viška seneda u hadisu:



1. Da onaj koji ne prenosi višak u senedu bude precizniji u prenošenju od onoga koji prenosi.

2. U ispravnom senedu, na mjestu gdje je moguće da postoji umetnuti ravija, prenošenje mora biti sa izrazom koji ukazuje na direktno slušanje, kao što su: pričao mi je, slušao sam i rekao mi je itd. – ne smije biti – a to je da mora biti izraz da je prvi prenosilac čuo direktno drugog da kaže: pričao mi je ili rekao mi je taj i taj.

Najpoznatija knjiga koja govori o ovim stavovima se zove Et-temjiz fi mutasili-l-esaniid od Hatiba el-Bagdadija, rahimehullah.

El-mudtarib

Definicija: To je hadis koji se prenosi u više oblika od kojih je svaki ravan ostalim po snazi.

Uvjeti (šartovi) mudtarib hadisa:

1. Slučaj kada se rivajet dva hadisa toliko razlikuje da ih ne možemo nikako ujediniti.
2. Da je snaga u pouzdanosti ravija oba hadisa podjednaka.

Na koliko se vrsta dijeli mudtarib?

1. Mudtarib u senedu. Primjer mudtarib hadisa u senedu jeste hadis kojeg bilježe Darekutni, Tirimizi i drugi od Ebu Bekra τ da je rekao Poslaniku ρ: "Božji Poslaniče, vidim da sijediš." – pa mu je Poslanik ρ rekao: »Osijedjela me je sura Hud i njene sestre.«

Darekutni, rahimehullah, kaže da je ovo mudtarib u senedu, jer ovaj hadis nije prenesen drugim putem osim od Ebu Ishaka, a od njega se prenosi više od deset vrsta rivajeta tog hadisa. Nekada se prenosi kao mursel, a nekada kao od Ebu Bekra τ, Aiše, radiallahu



anha, nekada od Sa'da. Darekutni, rahimehullah, kaže da su svi ti prenosioci toliko pouzdani da nije moguće dati prednost jednim nad drugim.

2. Mudtarib u metnu. Primjer je hadis kojeg bilježi Tirmizi, rahimehullah, od Fatime bint Kajs, radiallahu anha, koja je rekla da je Poslanik ρ bio upitan o zekatu, pa je Poslanik ρ rekao: "U imetku postoje i druga prava osim zekata."

Drugi hadis sa istim rivajetom od Fatime bilježi i Ibn Madže, rahimehullah: "U imetku nema drugih prava osim zekata."

Hafiz Iraki kaže da u ovome hadisu postoji toliki idtirab da ih nije moguće pomiriti bilo kakvim tumačenjem.

Kod koga se može desiti idtirab?

- Idtirab se nekada može desiti kod samo jednog čovjeka, i to je u slučaju kad hadis prenosi u jednom obliku, a drugi put u potpuno drugom.

- Drugi slučaj da se idtirab desi od strane više ljudi, pa da se oni sa svojim rivajetima međusobno suprotstave.

Najpoznatija knjiga o mudtarib-hadisu je El-mukterib fi bejani-l-mudtarib od Ibn Hadžera el-Askalanija, rahimehullah.

El-musahhaf

Definicija: To je hadis u kome je ravija promijenio neku riječ u hadisu i koja se razlikuje od riječi koju prenose pouzdanije ravije, svejedno u tekstu riječi ili u njenom značenju.

Učenjaci dijele musahhaf hadis na tri vrste, s obzirom na to gdje se izmjena dešava:



1. Na osnovu mjesta gdje se tashif dešava, tj. da li je u metnu ili u senedu. Podvrsta ove vrste:

a) Tashif u senedu – primjer za to: prenosi Šu'be od el-Avana ibn Meradžima, međutim, Ibn Ma'in, rahimehullah, je napravio tashif u ovom senedu, pa je rekao da Šu'be prenosi od Avana ibn Mu'aza.

b) Tashif u metnu – prenosi se od Zejda ibn Sabita τ da je rekao da je Poslanik ρ uzeo mesdžid za mjesto boravka – ihtedžere, međutim, Ibn el-Haja je prenio ovaj hadis sa izrazom ihtedžeme – što znači da je činio hidžamu u mesdžidu.

2. S obzirom na mjesto nastanka – on se dijeli na dvije podvrste:

a) Slučaj kada tashif nastaje usljed greške čitanja. Primjer za ovo je hadis: "Mersane ramadane fe esbea sitte min ševalun." – "Ko posti ramazan i poprati šest dana ševala." – međutim, Ebu Bekr es-Sujuti je pročitao umjesto sitten šejen.

b) Slučaj kada ravija pogrešno čuje, npr. postoji ravija čije je ime Asir el-Ahvel pa se mnogim učenjacima činilo kada bi se njegovo ime izgovorilo da je on ustvari Vasli el-Ahdeb.

3. Tashif s obzirom na izgovor riječi i njeno značenje:

a) Tashif u izgovoru riječi – Prethodno navedeni primjeri dovoljno pojašnjavaju ovaj tashif.

b) Što se tiče tashifa u značenju on se dešava kada ravija ostavi isti izgovor riječi, međutim, razumijeva njeno značenje na pogrešan način, primjer za to je govor Ebu Musa'a el-Azenija koji je rekao: "Mi smo narod koji ima veliku počast, a mi smo iz Anze,



prema nama je klanjao Poslanik ρ." – ciljajući pri tome na sahih-hadis koji glasi: "Poslanik je klanjao prema Anzi." [1]

Ako ravija upadne u tashif manji broj puta tada to neće naškoditi njegovoj pouzdanosti, ali ako je to gotovo redovna pojava tada će se smatrati slabim. Učenjaci kažu da se tashif često pojavljivao kod određenih ljudi upravo radi toga što su svoje znanje uzimali iz knjiga, a ne pred šejhovima. Najpoznatija djela o tashifu napisana su od Darekutnija.

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾

«Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje » Ali Imran 8.

lektor:Abdulmedžid Nezo,...
obrada teksta:Hamza Alijagić, Hajrudin Begić,...
šerijatska recenzija: prof. sa medrese Mus,ab ibn Umejr,
dizajn i štampa: AIO Linz

[1] Anza je sutra ili koplje.